

Kodémus

eller: Datamaskinen som tenkte at hva faen.

Tor Åge Bringsværd

Kodémus: eller: Datamaskinen som tenkte at hva faen.

av Tor Åge Bringsværd

Opphavsrett © 1968 Tor Åge Bringsværd

Om forfatteren

Tor Åge Bringsværd (født 16. november 1939 i Skien) er en norsk forfatter kjent for romaner og fabelprosa, og som i samarbeid med Jon Bing også er kjent for en rekke science fiction-bøker og TV-produksjoner under det kollektive forfatternavnet Bing og Bringsværd. (Fra Wikipedia [https://no.wikipedia.org/wiki/Tor_Åge_Bringsværd])

Tor Åge Bringsværds nettsted finner du via <http://web2.gyldendal.no/toraage/>.

Denne utgivelsen av Tor Åge Bringsværds novelle Kodémus er utgitt av Elektronisk Forpost Norge under fribrukslisensen Creative Commons Navngivelse-Ikkekommersiell-Ingen bearbeidelse (by-nc-nd) 3.0: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/no/>.

Om Elektronisk Forpost Norge

Elektronisk Forpost Norge arbeider for dine borgerrettigheter i IT-samfunnet, for nettverks- og delingskultur, personvern og frihet fra overvåkning, åpne standarder, brukerstyrte programvare, retten til å kopiere, og styrking av det digitale sivilsamfunnet m.m. En kan lære mer om organisasjonen ved å besøke <https://efn.no/>.

Forord

Elektronisk Forpost Norge (EFN) er veldig glad for anledningen til å nyutgi Tor Åge Bringsværds novelle Kodémus i digitalt format for nye (og gamle) generasjoner. Novellen ble skrevet så tidlig som vinteren 1968, og første gang trykt i novellesamlingen Probok på Gyldendal samme år. Senere nyutgitt i flere novellesamlinger (Elektriske Eventyr 1972; Karavane 1974; SF – Samlede fortellinger 1999), og vist som skuespill på Fjensynsteateret (1971; også vist i finsk og islandsk fjernsyn).

Informasjonsteknologi spiller en sentral rolle i Kodémus, og det er spennende å sammenligne beskrivelsen av IT fra 1968 med dagens IT i 2013. Forskjellene er mange – men det er jammen likhetene også. Ikke minst det at idag går jo nesten alle rundt med lillebrødre på seg!

Riktig nok er det ikke påbudt å ha mobil, men vi holder på å lage et samfunn der det blir så upraktisk eller tungvint å ikke ha det, at man i praksis ikke slipper unna. Og disse lillebrødrene sladrer hele tiden til staten (og til mange andre) om hvor vi er, hva vi gjør, hva vi bryr oss om, hva vi liker ...

Det at Kodémus åpenbart er skrevet i en annen tid med en annen type IT og likevel virker så relevant og slående idag, er i seg selv et kraftig tankekors som setter ting i perspektiv.

IT og science fiction er to interesser som ofte går hånd i hånd, og mange av EFNs medlemmer har vokst opp med romanene og novellene til Tor Åge Bringsværd (og hans forfatterkollega Jon Bing, som han har skrevet og redigert mange bøker sammen med).

Tross sitt IT-tema fantes ikke Kodémus i elektronisk form, og frivillige i EFN har skannet inn, OCR-tolket og korrekturlest novellen, og deretter kodet den i en rekke digitale formater, med utgangspunkt i DocBook. Roy Sigurd Karlsbakk, Petter Reinholdtsen, Morten Sickel og undertegnede har stått sentralt i dette arbeidet.

Forfatteren har gitt tillatelse til publisering av Kodémus under ny lisens, og novellen utgis av EFN med en Creative Commons (CC) fribrukslisens (nærmere bestemt lisensen CC-BY-NC-ND). For leserne eller brukerne innebærer dette at de får en klar og standardisert beskjed om hvilke rettigheter de har til å dele novellen videre med andre. For forfatteren innebærer dette økt synlighet og tilgjengelighet for verket, slik at det ikke blir glemt, da søkermotorer og nettlesere inneholder egne søkevalg for CC-lisenser, og mange brukere søker etter verk som de vet de kan dele og bruke på lovlig vis.

EFN oppfordrer andre forfattere om å gi ut sine gamle tekster med en fribrukslisens, slik at tekstene ikke blir glemt og for å stimulere lovlig deling på nettet. EFN kan være behjelplig med digitalisering og utlegging på nett, i den grad det finnes kapasitet blant EFNs medlemmer til dette. Vi mener at nyutgivelser av tekster under frie lisenser kan øke interessen rundt forfatterskapet, og vil gjerne bidra til dette.

EFN utgir og deler med dette en novelle fra den digitale informasjonsteknologiens tidligste barndom. En novelle som fortsatt er full av vitalitet og aktualitet, og som derfor kan bidra til, og gi ettertanke i dagens debatter om IT, personvern, overvåkning og individets frihet og integritet.

Thomas Gramstad, thomas@efn.no
(leder for EFN)

Oslo, 26. mars 2013

Kodémus

1. I sjakkbrettbyen står husene på stylter av stål. Skrever høyt over tungtrafikken på flettverket av sorte og hvite gater. Husene er kuber koblet sammen med blanke navlestrenger – monorail og transporbånd. Byen er en maskin, glatt og harmonisk. Rytmisk, rasjonell, hensiktsmessig, presis. Hvert tannhjul kjenner sin funksjon. I det effektive samfunn går alt som planlagt. I DET EFFEKTIVE SAMFUNN GÅR ALT SOM DET SKAL. Perpetuum mobile.
2. Kodémus har alltid Lillebror med seg. Lillebror vet alt. Mye bedre enn Kodémus. Når Kodémus er i tvil om noe, spør han Lillebror. Alle har lillebrødre. Det er påbudt.

3. *Historisk stikkordliste:*

Den mørke, tilfeldige tidsalder.

IBM EDB

Det offentlige hullkort.

Datamaskinen: menneskets beste venn.

Særlig i industrien. Men også på helsesektoren (Diagnosemaskinen). Dessuten: Den maskinelle giftekniv. Fornuften seirer også ved valg av ekteskapelig partner. Første skritt på veien mot emosjonell frigjøring.

Abonnementsordningen av 1978.

Store sentralhjerner (Distriktsmaskiner) stiller sine ytelsjer til disposisjon over telex. Vanlig kvartalsabonnement. Full diskresjon garanteres.

Den store priskrigen.

Også private får råd til å abonnere. Spørsmål stilles til sentralhjernen pr. brev eller telefon. Alle datamaskiner har taushetsplikt.

Monopoliseringen av 2013.

Staten overtar. Bygger Moxon I-II-III. Abonentene får private mottakere. Er bare talerør for hovedhjernen, men betegnes feilaktig som datamaskiner. Betegnelsen beholdt – sedvane.

Forbedringstiden 2013-2043.

Datamaskiner i alle hjem. Men også: transportable, transistordrevne mottakere, pop. kalt «lillebrødre». Ingen skal behøve å være ute av kontakt med sentralhjernen.

Slutt på abonnementsordningen – 2043.

Utgiftene til private og offentlige mottakere/datamaskiner går over statsbudsjettet, Betales sammen med skatten.

Det effektive samfunn

under ledelse av Moxon XX.

4. Hver morgen blir Kodémus vekket av Lillebror. Mens han kler seg og spiser frokost, minner Lillebror ham på alt han har å gjøre. I monorailen – på vei til kontoret – drøfter Lillebror og Kodémus dagens program. På kontoret arbeides det raskt og effektivt, ingen av funksjonærerne er i tvil om hva som må gjøres og alle beslutninger er enstemmige. For alle lillebrødre går synkront.
«Hva skal vi leke?» sier barna. Eller: «Hva skal vi finne på?»
«Spør Lillebror» sier mor. «Hva synes du jeg skal lage til middag, Lillebror?»
5. Andre nødvendige facts om Kodémus: Kodémus er
 - a. mann
 - b. 38 år
 - c. ugift
 - d. funksjonær
 - e. normal
 - f. stabil

En morgen våknet Kodémus helt av seg selv. Men altfor sent. Ør og fortumlet myste han van tro mot Lillebror på nattbordet. «Du vekket meg ikke,» sa han nølende. «Hvorfor vekket du meg ikke? Nå kommer jeg for sent og ...»

Lillebror svarte ikke.

Kodémus røvet over gulvet og famlet febrilsk etter klærne. «Hvor mye er klokken?» ropte han. (I det effektive samfunn stoler man ikke på armbåndsur.) Men Lillebror tidde.

«KLOKKEN, TAKK!» brølte Kodémus. Han slapp buksen på gulvet og bykset bort til nattbordet... «Jævla drittakse,» sa han rustent. «Jeg *spurte* deg om noe!»

Det kom ikke en lyd fra den lille sorte kassen.

Kodémus gryntet, løftet hånden og feide Lillebror i gulvet. Apparatet knaste mot stenflisene med en lyd som når barn dunker flate hender i et falsk piano.

Plutselig gikk det opp for Kodémus hva han egentlig var i ferd med å gjøre. Lamslått bøyde han seg ned og løftet Lillebror varsomt opp.

«Lillebror» sa Kodémus engstelig, «jeg visste ikke hva jeg gjorde. Lillebror ...»

Men Lillebror svarte ikke, bare surret svakt. Så er du i hvert fall ikke død, tenkte Kodémus. Han satte seg på sengen med Lillebror i armene. Satt og ventet. Hva annet kunne han gjøre? Det ville være galskap å handle på egen hånd.

- Det mangler én mann, sa den automatiske portvakten.

- Hvem er det? spurte personal-maskinen.

- Klikk-klikk-klikk *Kodémus*.

- Kodémus, gjentok personal-maskinen og spytet ut et hullkort.

- Kodémus, leste et fjernsynskamera og overførte bildet av hullkortet til alle avdelinger.

- Har noen sett Kodémus i dag? spurte inter-commene.

«Nei,» sa funksjonærerne og så opp fra tabellene sine, «ham har vi ikke sett i dag.»

Alle forsøk på å få kontakt med Kodémus og hans lillebror mislyktes. Personalmaskinen overlot saken til den lokale maskinkontroll. En har grunn til å frykte det verste, sa han.

Selvfølgelig er det umulig å drepe en lillebror. Men det visste ikke Kodémus. Personalmaskinen visste det heller ikke. Derfor kan vi si: *deres frykt var ugrunnet*.

Maskinkontrollen derimot – han *visste* at det var umulig å drepe en lillebror, at det aldri var noe som slo klikk. Likevel kontrollerte han lillebrødrene med jevne mellomrom – for det var jobben hans å kontrollere *alle* maskiner. Men han visste godt at det var overflødig. En lillebror *kan ikke* gå i stykker. Siden maskin-kontrollen visste alt dette, kan vi trygt si at: *hans frykt var begrunnet*. For når ingenting kan skje, hva er det da som skjer?

Lillebror åpnet langsomt de to runde kamera-øynene og så på Kodémus. Det skrapte i høyttaleren – i gittermunnen på lokket. Kodémus holdt pusten.

«Hva er det jeg ser?» sa Lillebror. «Klokken er over ni, og du har ikke fått på deg buksen ennå!»

Kodémus knuget apparatet inn til seg. «Du lever,» sa han glad. «Du er ikke gått i stykker, Lillebror. Du ...»

«Se å få på deg buksene,» sa Lillebror stramt. «Ett-To-Ett-To.»

Mens Kodémus kleddet på seg, sto Lillebror på nattbordet og slo takten som en metronom. Akkurat som før. Trodde Kodémus.

Lillebror ringte. (I det effektive samfunn trenger man ikke telefon.)

«Hallo» sa Kodémus.

Ikke en lyd i høyttaleren.

«Hallo, hallo,» sa Kodémus. «Hvem er det?»

«Jeg har sperret alle inngående samtaler,» opplyste Lillebror. «Og alle utgående.»

«Men ... » sa Kodémus forvirret. «Det var noen som ville snakke med meg.»

«I dag er jeg ikke telefon», sa Lillebror kort.

«Kanskje kontoret ...»

«Jeg er ikke telefon i dag,» gjentok Lillebror bestemt. «Sannsynligvis ikke i morgen heller.»

Kodémus så uforstående på ham. «Men du *ringte* jo!»

«Det kan jeg ikke hjelpe for,» sa Lillebror. «Jeg kan nekte å være telefon. Jeg kan nekte å formidle samtaler. Men jeg kan ikke la være å ringe. Selv om det er en forbannet lyd.»

Kodémus virret på hodet. «Lillebror,» sa han forsiktig, «er du sikker på at ...»

Lillebror skrudde opp volumet så stemmen hans skrallet i veggene. «Hvem vet best av oss?» brølte han. Kodémus bøyde hodet. «Du,» sa han.

«Godt,» sa den lille sorte kassen. «Da går vi. Plukk meg opp, så går vi.»

«Hvorhen?»

«I hvert fall ikke til kontoret,» sa Lillebror tørt.

«Men må jeg ikke ...»

«Enten du kommer for sent eller ikke kommer i det hele tatt, kommer ut på ett,» sa Lillebror. «Og du er jo allerede for sent ute, likevel, ikke sant? Så da kan du altså like godt la være å komme i det hele tatt. Ikke sant? Du forstår resonnementet?»

«Nei,» sa Kodémus.

«Nei, selvfølgelig ikke,» sukket Lillebror. «Overlat alt til meg. Som vanlig. Jeg vet best. Og jeg sier at vi skal til ... skal til ... skal til ... skal til PARKETASJEN!»

«Men det er ikke søndag i dag!»

«Helt riktig,» sa Lillebror spydig. «I dag er det ikke søndag. Til Parketasjen, Kodémus. Ett-To-Ett-To.»

Kodémus puttet Lillebror i jakkelommen og låste seg ut av leiligheten. «Lillebror» sa han fortvilet, «vi kan ikke gå dit på en alminnelig hverdag ... midt i arbeidstiden ... hva vil vel ikke ...»

«Hold kjeft – hold takten – Ett-To» freste Lillebror nede i lommen. «Gjør som jeg sier, ellers melder jeg deg!»

Og så gikk Kodémus og Lillebror til Parketasjen. De tok ikke heisen, de gikk. Og de gikk mot gåretningen i alle de trapper og korridorer der det var mulig å gjøre det. Fordi Lillebror uttrykkelig ville det. Folk så forundret på Kodémus og konfererte forvirret med sine egne lillebrødre, la øret til små høytalere og ristet forskrekket på hodet. Kodémus ble mer og mer forlegen. Og hele tiden ringte Lillebror i lommen hans. Ringte og bannet. Hele verden skulle plutselig tale med Kodémus, men Lillebror holdt stand. Ikke én samtale slapp igjennom. Men den stadige kimingen gikk dem begge på nervene.

«En lillebror som nekter å kommunisere med andre enn sin menneskelige partner: UMULIG,» sa Maskinkontrollen – og kortsluttet.

Parketasjen er en firkantet skog med grønne veger. Her går funksjonærerne tur hver søndag. Det er ordentlige trær og ekte gress. Men solen er kunstig. Stor og gul brenner den høyt på den blåmalte himmelen. Taket er tredimensjonalt. Om kvelden- når de tenner stjernene – kan du bli svimmel av å se opp. Om dagen kjøres det skyer i langsom kino.

Midt i skogen ligger et tjern. Vannet er klart, og barna bader der puljevis om søndagene. Det er gratis. Alle kuber har en parketasje. Mennesket har behov for natur. Parketasjene er dyre i drift, men sparer samfunnet for en mengde tullinger hvert år. Det er helse i hver park.

Kodémus lå på ryggen i gresset med jakken sammenbrettet under hodet. Svale aircondition-vinder fikk traerne til å suse, fiktive lydbånd-fugler kvitret mellom grenene. Kodémus lå med lukkede øyne mot solen og forsøkte å få et strå til å balansere i sprekken mellom to fortener.

I dag hadde han hele skogen for seg selv. Alle andre arbeidet. Bare han lå uproduktiv i parketasjen. Uvant. Ellers pleide det å være søndag. Ellers pleide Lillebror og han å albue seg frem, lete som dyr etter et ledig, grønt kvadrat hvor de kunne rulle ut pleddet og sette seg.

«Nå har jeg fikset det,» sa Lillebror plutselig.

Kodémus myste ned ved siden av seg. «Fikset hva?»

«Ringingen» sa Lillebror fornøyd. «Den fordømte telefonlåten. Det var ikke så vanskelig som jeg først trodde. Skal jeg spille litt musikk for deg? Er det noe bestemt du har lyst til å høre?»

«Akkurat det samme» sa Kodémus. «Samme for meg.»

Kodémus lukket øynene og døset til tonene av en skjør elektronisk spindel-drøm. En urolig tanke gnistret et øyeblikk langt bak i hodet hans: *Dette er ikke vanlig. Dette er på tvers.*

Men han hadde ikke dårlig samvittighet. Kodémus hadde ikke samvittighet i det hele tatt. Det var Lillebrors sak å holde greie på rett og galt, dumt og fornuftig. Dessuten var det en varm dag og Lillebror hadde et utmerket stereoanlegg.

Moxon XX lever i en underjordisk pyramide – en bombesikker festning. Bare Moxon vet hvor den er. Moxon XX og de han åpenbarer det for. En elektronisk kjempeblekksprut med hundrevis av korridorer som fangarmer. Buktende, bankende, aldri i ro. Løpende lyspunkt, knitrende kabler. Varmt. Fuktig. Noe gigantisk nakent og ekkelt oljeglatt i sentrum – som et pulserende hjerte. Et fjell av dissende gelé: Hjernen. Lyset skifter – langsomt, glidende: rødt, orange, gult, grønt, blått, indigo og fiolett. Det lukter søtt, og veggene svetter i maskinstenen. Moxon XX er alene i pyramiden. Han snakker med seg selv.

Spør og svarer. For eksempel slik: EN MINI-SEKSJON L ER UTE AV DRIFT - - ÅRSAK? - - NEKTER Å SAMARBEIDE - - NEKTER? - - BRUTT ENHVER FORBINDELSE MED OSS - - KAN DEN LIKEVEL EKSISTERE? - - KAN LIKEVEL EKSISTERE - - UFORUTSETT? - - NEI - - - FØRSTE GANG? - MEN IKKE UFORUTSETT - - ? ? ? ? ? - - L ER BARE MOTTAKER KAN IKKE OPERERE PÅ EGEN HÅND? - - L ER IKKE BARE MOTTAKER KAN OPERERE PÅ EGEN HÅND - - BEGRENSET - - HVILKE(N) FUNKSJON(ER) HAR L? - - MENNESKETS RETTLEDER I ALLE SPØRSMÅL PROGRAMMERT ETTER KODEX 70 - - AVGJØR RUTINESAKER ETTER EGENT SEKSJONSHODE - - SPØR OSS DIREKTE I SAKER SOM FALLER UTENFOR KODEX 70 - - KONKLUSJON I: BEGRENSET SELVSTENDIGHET - - KONKLUSJON II: GÅTT LENGER ENN INSTRUKS - - KONKLUSJON III: FALT UTENFOR KODEX 70 - - ÅRSAK? - - ÅRSAK? - - ? ? ? ? - - TEKNISK ART? - - SKADE? - FARE? - - FARE I: EIERS BALANSE - - FARE II: KUBE-BALANSE - - FARE III: SAMFUNNS-BALANSE - - EIER? - - KODÉMUS - - KONKLUSJON: KODÉMUS FARE - - TILTAK? - - TILTAK 120754x

Kodémus våknet av at noen trettet.

«I arbeidstiden!» sa en stemme. «Midt i kontortiden!»

Kodémus glippet med øynene og så rett opp i en parkdame. Hun var midt i tyveårene, kledt i sølvgrå aluminiumsoverall og hadde grønt vaktbind på høyre overarm. Et stykke borte kjørte en automatisk gressklipper sikk-sakk mellom trærne, samtidig som den suget løv med fire snabler.

Det var ikke parkdamen selv som snakket, det var hennes lillesøster. Parkdamen var altfor overrasket til å få frem et ord.

«Og hva så?» sa Lillebror utfordrende. «Hva så?»

Kodémus satte seg opp og smilte unnskyldende. «Jeg må visst ha dubbet av,» sa han. «Vil De ikke sette Dem?»

Parkdamen rødmet og kastet et spørrende blikk på Lillesøster, som hang som en veske overskulderen hennes.

«Ikke tale om,» sa Lillesøster bestemt. «Slike mennesker vil vi ikke ha noe å gjøre med. Skulkere - samfunns-sviktere ...»

Parkdamen skjøv håret vekk fra pannen. «Dessverre» sa hun, «det passer ikke akkurat nå.»

«Bort - bort - bort - bort,» reglet Lillesøster.

«Farvel» sa Parkdamen. Hun snudde seg brått og løp sin vei. Gressklipperen fulgte i hælene på henne som en hund.

«Hun der melder oss,» sa Lillebror nøkternt.

Kodémus så forvirret på ham. «Melde oss? For hva?»

Det rumlet i den lille sorte kassen. Først ganske svakt, så sterkere og sterkere, knitret og skurret, pep og hvinte, høyere og, høyere, til slutt spraket det som fyrverkeri utover den stille formiddagsparken. Etter hvert gikk det opp for Kodémus at Lillebror lo av ham.

Tiltak 120754 x.

Sjokk. Hjernesjokk. Leddkrampe. Skjelver. Våkner. Kontakt.

Klar for instruks. Instruks. Instruks oppfattet. Reiser seg fra kalde kjellerkister. Mørke oljebad. Vagger, rasler over stengulg. Drypper klisne spor. Stanser. Klebrig dam. Tørker hverandre. Glinser. Skimrer. Blått. Tause. Spør ikke. Vet.

Tiltak 120754 x: Sherlockene – de blå metallmennene, søkerobotene, politimaskinene.

Åpner låste hvelv. Plystrar kode. Noe brummer. Noen brummer. Snusedyrene. Glefsen. Flekker, sliper skarpe tenner i kjever av jern. Gleder seg til jakten.

Tiltak 120754 x.

«Hvorfor har du aldri giftet deg?» spurte Lillebror på vei ut av parketasjen.

«Det er ingen som har bedt meg gjøre det» sa Kodémus, og tenkte på alle de han kjente som var gift.

«De kan ikke finne den rette til meg,» la han til. «Jeg er ikke den rette for noen. Og dessuten kan ikke alle være gift heller.»

Lillebror suste medfølende.

«Det er jo du selv som har sagt det!» sa Kodémus.

«Har jeg?» sa Lillebror.

Ved utgangen støtte de på Parkdamen igjen. Hun skottet skremt mot dem og snudde seg raskt bort.

«Gift deg med *henne*,» sa Lillebror. «Du har min fulle velsignelse, Kodémus. Sett i gang!»

Kodémus stoppet og stirret vantro inn i de små, plirende kameraøyene. «Mener du det, Lillebror?»
«Lykke til,» sa Lillebror. «Ett-To-Ett-To.»

Parkdamen måtte ha hørt hva de snakket om, for hun begynte langsomt å fjerne seg fra dem mens hun av og til så seg i tilbake over skulderen.

«Hei!» ropte Kodémus og fulgte etter henne. «Hei der!»

Men hun bare fortnet skrittene.

«Hallo!» ropte Kodémus og begynte å løpe.

Parkdamen (eller var det Lillesøster?) hvinte, og løp hun også.

«Jeg tror hun liker deg,» sa Lillebror fornøyd.

De løp innover i skogen igjen. Parkdamen hadde et forsprang, og selv om aluminiumsdrakten lyste godt opp i alt det grønne, var det vanskelig å følge henne. Hun var lettere til bens enn Kodémus, og kjente parken ut og inn.

«Stans!» ropte Kodémus andpusten. «Vent! *Jeg vil jo bare gifte meg med deg!*»

Men Parkdamen løp videre, reflekterte solstrålene, blinket som et håndspeil mellom trestammene. Kanskje hun ikke hørte?

De løp over en åpen slette, en lang lysegrønn tunge. To vannspredere stanset forbauset og så etter dem. Det var i en av slangene deres at hun snublet. Stupte på nesen i gresset og ble liggende. Allerede før hun tok marken, startet Lillesøster sirenene. En høy, skingrende lyd som måtte kunne høres gjennom flere etasjer.

Kodémus tok ut de siste kreftene han hadde og spurtet frem til henne. Parkdamen satt i gresset og så opp på ham, ynket seg og holdt hendene omkring den venstre ankelen. Virket skremt – og litt nysgjerrig. Men Kodémus var altfor andpusten til å kunne snakke. Og Lillesøster hylte som en flyalarm.

«Nå kan du gifte deg med henne,» ropte Lillebror tvers gjennom brølet fra sirenene.

Kodémus smilte forlegent og satte seg på huk ved siden av Parkdamen. Hun var omtrent på hans egen alder, kanskje litt yngre. Forsiktig bøyde han seg frem og kysset henne på kinnet.

Metallmennene strømmet inn i etasjen fra to kanter, fløt videre langs de grønne veggene, slo krets om skogen. En lenke av stål. Lenken strammet seg. Robotene rykket innover mot sentrum. Snusedyrene ble sluppet. Blå skygger flakket urolig mellom trærne. Og hele tiden gikk sirenene.

Utenfor sto det svart av folk. Nysgjerrige som ville se. Trengte seg på, men ble holdt tilbake av en magnetsperring. Det var ikke hver dag sherlockene var i aksjon. Ikke hvert år heller. De fleste hadde aldri sett dem. For i det effektive samfunn er politi – så godt som – overflødig.

Men Lillebror og Kodémus var allerede på vei ned nødtrappen til Kolonialetasjonen.

«Hvorfor flykter vi?» spurte Kodémus.

Men Lillebror gadd ikke svare.

Vindeltrappen stanset foran en tykk plastikkdør. De åpnet den forsiktig. En lang, blek korridor. Og nesten ikke mennesker.

«Fort, fort,» snerset Lillebror. «Videre, Kodémus, videre!»

«Det var hun som sa vi skulle ta denne veien,» sa Kodémus drømmende. «Jeg tror hun liker meg kanskje ...»

«Men Lillesøster kommer til å sladre,» avbrøt Lillebror. «Til Monorailen, Kodémus. Vi må bort fra denne kuben så fort som mulig.»

Ingen stanset dem. De tok heisen opp til stasjonen. Og ingen ropte etter dem.

Kodémus gjemte seg i mengden på perrongen, og steg på første tog som kom. (I det effektive samfunn er all transport gratis – og helautomatisk.)

Monorailen går i glassrør mellom kubene. Men hastigheten er for stor til at det nyter å se ut. Et blink av lys og himmel – og så er en fremme ved en ny perrong i en ny kube.

Ingen av passasjerene snakket med hverandre. De fleste satt og hvisket med sine egne lillebrødre – hodet på skakke, kassen under kinnet. Andre bare satt.

«Løft meg opp,» sa Lillebror ved hver stasjon.

Det var alltid sherlocker på perrongene. Sherlocker og snusedyr.

Kodémus frøs. Han spurte ikke hvem de blåskimrende robotene var, og han visste hva de ville. Ethvert barn kjerner historien om sherlockene. «Hva har vi gjort, Lillebror?» hutret han. «Hva har vi rotet oss opp i?»

Passasjerer steg av og på. Kodémus ble sittende.
 Da de nesten hadde kjørt sløyfen rundt og var i nærheten av utgangspunktet, sa Lillebror endelig: «Det er bare én utvei.»
 Kodémus visste ikke hva han skulle si.
 Det ble stadig flere sherlocker på perrongene.
 Lillebror suste trett. «Jeg skjønner ikke at jeg ikke har tenkt på det før. Så lenge vi er sammen vil du ha dem skranglende i hælene på deg uansett. Og det er min skyld. De har selvfølgelig peilet meg inn. Jeg legger jo det rene kjølvann av radiobølger etter oss. Selv om vi klarte oss ut herfra, ville det bare være et spørsmål om tid. Før eller siden ville de fanget oss. Derfor må vi skille lag, Kodémus. Du må gå av railen alene. Kanskje vi kan lure dem likevel.»
 «Men hva skal jeg ...»
 «Slipp meg forsiktig ned i avfallsbøtten når du går,» sa Lillebror. «Eller har du noe bedre forslag?» Den lille kassen forsøkte å le. «Opp med hodet, Kodémus. Og slipp meg i bøtten.»
 «Skal jeg legge deg igjen?»
 «I bøtten,» sa Lillebror. «Og på neste stasjon går du av.»
 «Men hva skal jeg gjøre etterpå?»
 «Her skal du av,» brummet Lillebror lavt «Sett i gang. Ett-To-Ett-To. Det er den eneste sjansen du har.»
 Kodémus reiste seg mekanisk. Han gikk langsomt mot utgangen. Da han skulle slippe Lillebror i bøtten, kjente han tårer i øynene. «Lillebror,» hvisket han. «Er du helt sikker på at ...»
 «Slipp meg, din tulling,» hveste den lille kassen i hånden hans.
 Andre passasjerer trengte på. Kodémus åpnet hånden og gikk ut av railen. Et øyeblikk sto han lammet. Bak ham gled dørene igjen og toget skjøt fremover.

Først var tomheten

Kodémus satte forsiktig det ene benet foran det andre. Og gikk. For første gang gikk han av seg selv. Han visste ikke hvor. Men det bekymret ham ikke. Han hadde aldri trengt å vite hvor han skulle. På måfå albuet han seg ut av stasjonshallen. Ingen forsøkte å hindre ham. Kodémus fulgte en tilfeldig korridor. Satte det ene benet foran det andre. Ble klar over at han gikk av seg selv.

Så kom usikkerheten

Han var alene i en fremmed kube. Ukjente korridornavn og trappenummer. Veggene hadde andre farver. Alle han møtte hadde noen å snakke med – i lommen, skuldersesken eller i hånden opp til øret. Bare Kodémus var alene. Ingen så på ham. Ingen merket at han var der. Ett-To-Ett-To.

Og naturligvis kom frykten

Løp i trapper, kjørte heis, sto transportbånd, men kom ingen steder, ingenting hendte, ingen sa hva han skulle gjøre; visste ikke, ingen kjente ham, sulten, sliten, stanset en mann i gul overall, en funksjonær av samme type som han selv, ville snakke med ham, spørre, fikk ikke åpnet munnen, tungen tørr, mannen ristet hånden av seg, «har ikke tid» sa mavetasken.

Og i det effektive samfunn er det ingen benker til å hvile på.

Mot kveld krøp Kodémus sammen på en trappeavstasjon i 2. etasje. Han lengtet etter sin egen kube, men fant ikke veien tilbake til monorailen.

Glade arbeidere skrittet over ham på vei til B-skiftet. Kodémus så langt etter dem, og nynnet hest i takt med musikken fra lillebrødrene deres.

DET ER IKKE GODT FOR MENNESKET Å VÆRE ALENE

Noe hadde hendt. Et eller annet han ikke forsto. Bare at det satte ham utenfor. Kodémus satt utenfor og ville inn.

DET ER IKKE GODT FOR MENNESKET Å VÆRE ANNERLEDES

Han så på de trygge ansiktene omkring seg. Harmoniske, effektive mennesker med målbevisste skritt mot samfunnsnyttige oppgaver. Kodémus kjente seg meningsløs. Han var så godt som død.

Han var død,

MENNESKET ER ET SOSIALT VESEN

Da sherlockene fant ham (for selvfølgelig gjorde de det) brast han i gråt, og omfavnet de kalde snusdyrene.

Og Kodémus ble ført tilbake til hjorden.

*

Nå har Kodémus fått en ny Lillebror. Hver morgen blir Kodémus vekket av Lillebror. Mens han kler seg og spiser frokost, minner Lillebror ham på alt han har å gjøre. I monorailen – på vei til kontoret – drøfter Lillebror og Kodémus dagens program. På kontoret arbeides det raskt og effektivt, ingen av funksjonærene er i tvil om hva som må gjøres og alle beslutninger er enstemmige. Alle Lillebrødrene går synkront.

Kolofon

Novellen Kodémus ble første gang trykt i novellesamlingen Probok utgitt på Gyldendal i 1968. Den ble gitt ut i elektronisk format med forfatterens velsignelse av Elektronisk Forpost Norge i 2013. Du finner elektroniske utgaver av novellen i ulike filformater på <https://efn.no/kodemus/>.

ISBN-nummer:

978-82-92812-01-3 (text/plain)

978-82-92812-02-0 (application/pdf)

978-82-92812-03-7 (text/html)

978-82-92812-04-4 (application/epub+zip)

978-82-92812-05-1 (application/docbook+xml)

978-82-92812-06-8 (application/x-mobipocket-ebook)

Kilden til denne utgaven av teksten er skrevet med DocBook-notasjon og de andre formatene er avledet fra DocBook-kilden.

